

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Uitbraak van partijdemocratie: verleggenheidsoplossing of nieuwe koers?

door *Geerten Boogaard*

De auteur is junior docent-onderzoeker staatsrecht aan de Universiteit van Amsterdam.

Een opmerkelijk onderdeel van de achtbaan waar het CDA sinds twee jaar in zit, is de uitbraak van directe partijdemocratie. Op 2 oktober 2010 was er de fameuze *up-or-down* over het coalitieakkoord in Arnhem en dit voorjaar kwam daar de lijsttrekkersverkiezing bij. Dat was opmerkelijk omdat het ongebruikelijk is in de CDA-traditie, omdat er desondanks weinig discussie over was en omdat het schuurt met wat het CDA in de regel aanvoert tegen directe democratie in het landsbestuur. Het is daarom goed om ons te bezinnen op de vraag of het verleggenheidsoplossingen waren en moeten blijven of dat het hier gaat om een definitieve doorbraak van partijdemocratie die we moeten toejuichen.

Dat het CDA niet gewoon is een congres het laatste woord te geven over een coalitieakkoord, bleek nog in 2005. Het kabinet-Balkenende II moest toen, na de Nacht van Van Thijn, terug op de rails worden gezet met het zogenaamde Paasakkoord. De D66-fractie slikte dit akkoord als de zoveelste routekaart naar de gekozen burgemeester. Binnen de achterban van het CDA en binnen die van D66 leefden (tegengestelde) bezwaren. Senator Van de Beeten pleitte in *Trouw* vergeefs voor een ledenraadpleging.

D66 organiseerde een roerig congres. De morrende delen van de achterban van het CDA werden bediend met een gebruikelijke tour van de Haagse top door de zaaltjes in het land. CDA-congressen dienen een ander doel. Dan zingen we het Wilhelmus, hijsen we op het schild wie op het schild gehesen moet worden en trekken we Piet de Jong het podium op. Dat is geen folklore, maar het zijn pijlers van een partijcultuur. In de woorden van oud-CDA-voorzitter Helgers: ‘We zijn nu eenmaal de minst politieke van alle partijen. Het draait bij ons meer om nestgeur en warmte dan om beleidsdoelen. Dat maakt ons kwetsbaar voor verschillen van mening.’ Als er dan interne verkiezingen waren, dan gingen die tussen twee blanke Brabantse mannen die, naast al het andere dat ze gemeenschappelijk hadden, ook nog eens allebei partijvoorzitter wilde worden.

* * *

In scherp contrast met deze traditie werden het congres en de lijsttrekkersverkiezing even geruststellend als vanzelfsprekend verkocht aan de achterban. Het woord is aan de leden – wie zou niet juichen? Maxime Verhagen sloot in Arnhem het congres af met de opmerking over het ‘feest voor de democratie’. En Mona Keijzer stak in het tv-programma *De Wereld Draait Door* uitbundig de loftrompet over de lijsttrekkersverkiezingen. Nu hadden we tenminste een lijsttrekker op wie meer dan de

helpt van de leden gestemd had, en ‘zo werkt dat nu eenmaal in een democratie’.

Deze koppeling van democratie aan verkiezingen als de hoogste uitdrukkingvorm, is echter niet zo vanzelfsprekend. Beter nog dan het tellen van stemmen, lijkt mij de overbodigheid van een stemming door het ontstaan van consensus of een compromis. De inzet van de meerderheidsregel, waarbij de helft plus één beslist, is eigenlijk de terugvaloptie en een verlegenheidsoplossing. Stemmen heeft namelijk ook nadelen. Er is niet alleen een meerderheid die zich *voor* iets heeft uitgesproken, er resteert ook een verliezende minderheid die kennelijk niet overtuigd is geraakt en expliciet *tegen* moest stemmen. Verliezers worden dan ‘als goed democraat’ geacht niet bij hun verlies te blijven steken. Toch weten veel cDA'ers van de vele besturen en verenigingen waar ze in zitten: hoe intiemer de club, hoe pijnlijker een noodzaak om een hoogoplopende discussie te moeten beslechten met een stemming.

In lijn hiermee heeft het cDA altijd veel bezwaren geuit tegen de rechtstreeks gekozen minister-president, tegen de rechtstreeks gekozen burgemeester en tegen stelselmatig gebruik van referenda. Wie houdt een rechtstreeks gekozen minister-president nog tegen, wanneer het eigen kiezersmandaat hem of haar naar het hoofd stijgt? Juist volksvertegenwoordigingen houden het besef van samenwerkende minderheden levend, en de kwaliteit van een democratie wordt misschien wel meer bepaald door de wijze waarop met minderheden wordt omgegaan dan door de frequentie waarmee er gestemd wordt.

Met verlegenheidsoplossingen is niets mis

Onder de vertrouwde christendemocratische bezwaren tegen directe democratie springt er één bijzonder in het oog. Alfons Döle, die spijtig genoeg niet meer voor het cDA in de Eerste Kamer zit, bracht het in 2003 in dit blad in stelling tegen referenda. Overheidsop treden gaat praktisch altijd over een meer of mindere stevige inzet van dwangmiddelen, schreef hij. De beslissing daarover mag de overheid, als ‘Dienaresse Gods’, niet volledig afwentelen op een electoraat dat enkel gevraagd wordt te stemmen. Een volksvertegenwoordiging is wat dat betreft beter. Vertegenwoordigers zijn ook verplicht hun keuze te verantwoorden en hun besluiten zijn in de regel aan enige vorm van externe controle te onderwerpen.

* * *

Het is tijd om dit bezwaar af te zwakken. Een partij is natuurlijk geen ‘Dienaresse Gods’ en Ruth Peetoom heeft dat ambt nu juist neergelegd toen ze partijvoorzitter werd. Bovendien is de ene verkiezing de andere niet. En ik zou ook niet weten wat we anders hadden moeten dan een congres en een lijsttrekkersverkiezing organiseren. Maar dat betekent niet dat we dit nu als de opperste vorm van wijsheid moeten omarmen. Het kunnen ook de verlegenheidsoplossingen blijven die het feitelijk waren. Met verlegenheidsoplossingen is immers niets mis, vooral niet als je in verlegenheid verkeert.

Hoe dan ook: voor de liefhebber valt er nog genoeg bij acclamatie te doen. Van Haersma Buma wil geen minister-president worden. Voor die functie moeten we dus straks, voor het zingen van het Wilhelmus, nog iemand op het schild hijsen.